

Hétfőn

Decemb. 21.

DEBRECZEN-NAGYVÁRADI ÉRTESÍTŐ.

1846. 2-ik félév.

52.

4-ik évfolyam.

A' jövő 1847-dik év első felére leendő 's új év elsőjétől kezdendő

ÉRTESÍTŐ ELŐFIZETÉSRE

helyben házhoz küldve 1, postán bár hová 2 ezüst forint díj mellett a' t. cz. közönség alázatos tisztelet-
's kérelemmel felszólítatik, — az előfizetési iv az intézet megbízottja által közelebbi napokban köröz-
tetik, alázattal kérve a' t. cz. közönség e' részbeni pártfogását. —

Egyszersmind postai t. cz. előfizetőinket előre figyelmeztetve, kegyes rendelkezésüket 's továbbrai
pártfogásukat tisztelettel kérjük, — sőt hogy környékről kétszer egy évben ne lenne alkalmatlan az
előfizetési díj beküldése, (azt tetszésre bizva) egész évre valót beküldve ohajtva elfogadjunk.

Ugyazinté mindkét városbani helybeli t. előfizetőink is, kik e' részben is pártolni kívánják intéze-
tünket, tetszés szerint helyben egész évre 2, avagy szokottrendként félévre 1 pengő frtjával előfizetni
kegyeskedjenek. —

T. cz. pártfogóinkhoz! — őszinte nyilatkoztatjuk, miszerint e' lefolyandó év' kezdetével t. előfi-
zetőink' szaporulandó számukba bizván, kezdetűk és folytattuk e' finom 's nagyobb alakú papíron jelen lapjain-
kat, 's alázatos bizalommal említtük ez év' feléni előfizetés alkalmakor is, hogy azt jövőre (évről évre többé ke-
rült nyomtatási költségeink nem bírhatása tekintetéből) ha csak előfizetőink száma nem szaporodik, szinte lehet-
len ez alakban folytathatnunk, — jelenleg újra aggodalommal bár, de mégis el nem csüggedve, t. cz. pártfogó-
ink kegyébe teljes reménnyel bízva, határoztuk el magunkat arra, hogy jövő évre is ezen díszes papír 's alakban
adjuk ki az **Értesítőt**, betrendeztetére is fő figyelmünket fordítva. — Mely szerint alázattal kérjük t. cz. előfi-
zetőinket továbbra is pártfogolni, 's egyszersmind több még eddig nemelőfizetőket is részvételre buzdítva, előfi-
zetésre eszközölni. — A' t. cz. közönségnek örök tisztelettel hódolva —

Balla Károly és Nagy Károly,
mind két városbani tudakozó intézőkök.

E' mai számmal a' folyó évi 52 heti lapunk' előfizetése bevégezödvén, a' jövő heti hétfől
szokott napozat helyett szinte azon héten esvén az új év' 1-ső napja azon alkalomra fog kü-
vetkezendő 1-ső szám Értesítőnk megjelenni —
(Szerk.)

(D. 142.)

KÁRERESTETÉNYEK

(1. 3.)

(D. 143.)

KÁRERESTETIK

(1. 3.)

100-tól 500 darabig eladó, — egy 's két éves
sovány jó fajú sertések, azonnali készpénz fizé-
tés mellett. — Bővebb értesítést ad a' t. intézet.

egy, télen állal is jó fejhető tejs tehén, tustén-
ti készpénzért megvásárlandó. — Bejelentést il-
vár a' debreczeni tudakozó intézet. —

D. 144.)

Bér-lakások.

(1. 3.)

Alulirt ezennel köz-hírré teszi, hogy szilárdon készült lak-háza Debreczenben Nagy-Péterfia legeleji 812 szám alatt felépüléséhez annyira közelg, hogy az 1847-dik évi tavasz elején az emelet is teljes használat alá jövend; 's e' szerint úgy családosokra, mint nőtelenekre, többfélelépen alkalmazható kisebb nagyobb mennyiségben, egyszerűbb vagy pompásabb szállásokul a' most lakható rész mától, az egész pedig az 1847-dik évi Pünköstől kezdve bérbeadandó. Kelt Debreczenben tőlél 12-én 1846.

Margitay István,
orvos-doktor.

(D. 145.)

Bőrök árvereltetése.

(1.)

Rácz Gábor csódtömegéhez tartozó nagyobb mennyiségű készíttelen bőrök, Debreczenben Cser utcán a' hulkott lakásán folyó év December 30-án a' hitelezők megegyezéséből árvereltetni fognak.

Harsányi Gábor m. k.
tömeggondnok.

(NV. 187)

Eladó ház.

(1.)

Utassy Józsefnek V. Olasziban, az Apácák sorján, Pircsy úr szomszédságában lévő köbháza, melyben egy fedél alatt 6 szoba, alatta pedig 20 hordóra való pincze van, tágas udvarával 's kertjével minden órán eladó. A' házban lakó tulajdonossal bővebben értekezhetni.

(NV. 184.)

Eladó ház.

(2. 3.)

V. Olasziban Nagy Utczában az Apollo vendéglővel átellenbe, egy nagy szeglet ház eladó; van benn egy nagy Bolt, hét szoba, egy kis és nagy konyha, kamara, két pincze, pad, két fás kamara, kert és kút; — az ára 7,000 pengő frt.

Özvegy Kiss Ernestné.

(D.)

Eladó házi-bútor.

(2. 3.)

Mégcsak egy évig használt, rendes házhoz megkívánható két szobaheli új bútorozat, konyha szerekkel, 's több aprókéklal, általánosan, avagy részenként szabad kézből árultatik, olyas vevők kényelmükre, kiknek szállásra is szükségök lenne a' jelenlegi piaczhoz közel lévő egész ház 's udvar bérbeajánlatik Értekezhetni felőle Debreczenben a' tud. int.

(NV. 180)

(3. 3.)

Karloviczi csepp és Ráczürmöst,

a' legnemesbb, bel-és külföldi pezsgő, asszuszólló és asztali borokat üvegekben; tűzi gyögyvizet, ugyszinte friss fűszerárut tisztellel ajánlja,

Grosz István,

Zöldfa utcán az arany golyó czim alatt.

(NV. 185.)

Kiadó lak.

(2. 3.)

V. Olasziban a' három Rózsa átellenbe Kovács mester Aranyi János házában, több rendű szobák, konyhával, pinczéyel, egy vagy több évre kiadók. (akár szálló vendégeknek.)

(NV. 186.)

Váradi Andornál eladó: Károlyi-féle öt éves fekete kanca, Pechi-féle öt éves fekete kanca, Lónyai-féle öt éves sárga kanca, mely most is vemhes, és ennek egy idei csikója; a' tulajdonossal értekezhetni Vértesen, hol a' lovak is megtekinthetők, vagy levél által Nagy Léta felé.

(NV. 188)

Takács művész.

(1. 3.)

Meleg Ferencz illő tisztelettel értesíti a' t. cz. asszúnyságokat, hogy újonnan állított szövő-műhelyében a' legújabb izlés minták szerint kamuka asztal-neműekkel, sima- 's veszszős vásznokkal a' legújánosabb ár mellett kíván szolgálni. Lakása nagy Német utczán, t. Fatter Menyhárt ur házában.

(NV. 164.)

Legfelsőbb engedellemmel, (3. 3.)

's előre lemondva a' viszsza lépésről, megnyit **Perissutti G. M.** nagykereskedő Bécsben, egy nagy

Birtok, arany és ezüst lotteriat,
mellynek

elő- és főhúzásai másolhatatlanul megtörténnek **1847-diki Mart. 6. és S-dikán.**
A' fonyertes a' szép és jövedelmes

Tarnova-Dolna

uradalmi birtokot nyerendi a' Szanoki kerületben Gácsországbán:

vagy e' helyett **200,000** vforintot váltáságul.

E' nagy lotteria különösen jeleskedik nem csak számos késpőnz nyerteseivel, hanem azoknak a' t. cz. közönség' kényelmére igen előnyös elosztásával, 's magában foglal: 32,500 nyertest 533,000 frt készpőnz nyereménnyel, u. m. 6,000 darab cs. kir. aranyat, 23,680 darab cs. kir. austr. ezüst tallért 2 ezüst forintjával és 2,000 darab ezüst ingyen nyerő sorst.

Egy sors ára csak 4 pengő lorint — 5 sorsjegyre egy ezüst ingyen nyerő sorsjegy megyen ráadásul, melly bizonyosan nyer 5 vforintot. — A' ki 100 sorsjegyet vesz, 20 ezüst ingyen sorsjegyet, és a' 3 első hónapban e' lotteria hirdetése után még 4 aranyjutalom sorsjegyet kap ráadásul, mellyek bizonyosan nyernek 4 aranyat.

NVáradon e' lotteriából ns Faur Gábor úrnál, úgy nemkülönbön a' többi jelesebb kereskedésekben, kaphtakók sorsjegyek — Bécs October 3 1846.

Perissutti G. M.

cs. kir. nagykereskedő Bécsben.

(NV. 183.)

(2. 3.)

M. Telegden Mg. Gróf Kornis Károly ur 200 darab sertést illeteltés végett egyezkedés utján minden órán, akár feliben akár darab szám szerint elfogad, egyezkedni lehet Telegden.

(D. 137.)

(2. 3.)

60 szekér bükköny és gyepszéna eladó

Bihar megyében Mihályfalván, Baduczy Károly úrnál, — Istállók létében, helyben is felemészthetendő.

Rád! József felelete

N. L. úr visszaválaszára

(folytatás és vége.)

Mondám már, hogy a gyárak hasznos és biztos alapítása's helyhezterése, mindenkor bizonyos kedvező körülményektől függ. Ha a vállalkozó azt előre jól meg nem fontolja, bizonyos hely megbukik, 's pénzt elvesztette a nélkül, hogy másnak, vagy a környéknek használt volna. Ennek példáit hazánkban már elégszer láttuk 's még fogjuk látni. — Fen áll a nagy reményt gerjesztett gyár, 's már munkálódik, 's azt hiszi az alapító hogy czált ért, 's már csak a pénzt kell bevenni; azonban kész gyártmányait senki sem kéri, 's kéntelen azokat költsön szél adni olcsón és nyilvános veszedelmzetetésével, — miért? — mert, hogy fusson ő különben egyenlő pályát, a' noha honunkon kívül, de nem igen távol lévő, 's és már sok év óta virogtat, vagyonos, 's biztos kapcsolatban lévő, az övének nagyobb 's már régen begyakorlott munkásokkal ellátott hasonló nagyszerű gyárokkal? kivált hazánk mostani földbirakösségi — pénzhányi — lassúorrénykezési, 's több e'féle akadályok mellett; ily akadályoknak sulya alatt simlik, 's elenyész — és magyarorszáig az oka, mert mint mondják, itten gyárak nem állhatnak fen. — Gondolja el tehát jól, ki effélelét ohajt, 's még jobban az, ki azt kezdi. —

Nézetem szerint Váradon hasznossal alakulhatna, egy derék, mindenféle bűrökét készítő gyár, melyhez ott minden kívántatóság megtalálhatnak, 's vi dékünk péze, mely most az effélekért, sőt még csak a' közönséges fontos talpért is 50-60 mérföldnyire, nagyrészt a' külföldre elszáll, megmaradna nálunk. Létezhetne ott hasznossal egy posztó- 's egy tépa-észü kor-gyár is, ha ezen utolsó a' mostan legújabbban feltalált módszerint munkálódna, ugy nemkülönben egy nagyszerű 's tökéletes len, kender, repeze, 's napraforgó olajt készítő 's fitonító valalat, 's több effélek, melyek nem nagyon sokba kerülnek, gyártmányaik anyagait 's több hozzá valót megcinkben 's környékünkben legnagyobb mennyiségben megtalálhatják, 's a' mellynek gyártmányai mindenütt 's mindenkor kelendők.

Nagy 's még eddig teljesen meg nem fejtett kérdés az, hogy, melly ország boldogabb, az-é, melly sokat 's sok olyat természet, mellyre a' maga szükségén kívülre a' külföldnek is szüksége van 's cunek azért adóz? — vagy az, melly a' productumok hiánya miatt kéntelen gyárak által, 's gyártmányokala a' földbirtokos és a' többi — többnyire igen szapor a' népesség jóllétét eszközölni, noha azokhoz rendszeren a' külföldről került anyagokat kéntelen használni? — En csekély véleményem szerint az elsőb- bet tartom mindenesetre a' jobbnak, mert jól tudom, hogy a' gyártó országok népsége nagyobb része milly szegény. Élelmére nézve bizonytalan állapot; 's valósággal csak gyártó masina, melly újjal nappal egyenlően dolgozik, hogy élhessen, 's ha munkája kifogy; éhezik, nyomorog. — De erre azt mondja valamely eszménz, „nem igaz, mert az a' boldog ország, mellyben mind a' kető megtalálhatik“ — igen, de hat melly az?

Teljes szívem meggyőződéséből mondom azt, hogy ha van egy ország, úgy a' mi honunk az, mellyben megtalálhatnak mind azon kellekék, mellyek erre nézve szükségesek; — 's örömmel tapasztaljuk, hogy ezen szebb, 's jobb jövendő fejlődik, noha lassanként; — (de lehet-é ilyesmi hamar és hirtelen?) Magyarhonban a' gazdasági ipar a' fő 's első, 's legbiztosabb teendő, — az iparmű igekezetünknek még sok, nem ismert háros tapasztaláson, kísérleteken kell keresztül esni, míg oda étünk. „Industria et parsimonia festina lente“ ebben egy egész jó könyv tartalma van elrejtve, 's a' fentebb előadotakra igen is nagyon alkalmazható —

De ragadó betegség-e ez az irázat? — hogy ha az ember hozzá fog, terjed a' keze alatt, 's akarja ellen is egy rövid válasz helyébe. egy hosszabb, sok olvasókra nézve bizonyosan unalmas értekezésé válik? — a' mi magam követek el, a' mikor attól az Eresztő olvasóit megkímélni tanácslám. — Felbeszéltem a' fonalt, 's sietek a' még N. L. úr által előadott mindenfélékre röviden felelni; ha feleletem nem egészen rostált, vagy fővetlen, sajnálom, de nem értem reá, hogy én azt főztem: — de minek is tennem azt, — N. L. úr 4 hónapig süttötte főzte a' visszaválaszát, 's oh! be sületlen az. — Ha ismét irni talát, kérjük, írjon hozzá Commentárt vagy Scholiót, vagy adja azt cum notis variorum ki, hadd tudjuk meg, hogy valoba mit akar. — A' hűst 's pecsenyét tanácsos főzni 's sütni, de ha annak a' ki ir, a' szükséges materia nincs készen a' telke kamarájában, ugy hibába süti 's főzi az azt, vagy széjűf, vagy elszárad. —

N. L. úr nyilvánítás szerint „Váradtól Szőlőhöz vesztendő vasut ország boldogító volna“ — jól van, hát hadd legyen. —

„Mindem nagyított régbetitekek' stb“ — elfogadom most is, noha azt már az iskolában is megtanultuk. „Azt hiszem Debreczen minden izmos erejét megfeszíti egy csatorna megnyerésére“ — megmondám már 's okait is adtam, (s a' miatt Commentárt nem kellett) ismétlem, nekünk csatorna nem kell; ha azt Váradon valaki más is olly hasznosnak vélné, hiszen onnan akár Szőlőhöz vihet egy egyes 's hajóközható csatornát a' Sár-rétén keresztül, lesz annak mindenkor víze elég. —

„Európában két sziget van, egyik Anglia, másik magyarorszáig“ — ez már valóságos paradoxon — és alig ha igaz. mert így minden más országok ugyan annyi szigetek, mert hibja viszi akár melly is gyártmányait, vagy természetnyéit a' szomszéd külföldre. (ezt pedig mi is teheljük) ha amaz azokat terhes védnyak nélkül be nem bocsátja, a' mi önkényben áll. — De hál a' mindenhatónak a' védny eszméje 's politikája is kezd már ingadozni, 's a' legnagyobb gyártó 's kereskedő ország, Angolhon, vámjait a' lehetőséggel legkisebb mennyiségre szállította, 's egy pár év alatt alkalmasint ezeket is eltörli, — talan a' többi országok is fogják azt követni, 's ebben is hazánk nehezségei enyhülni —

„A' Balaton-gőzhajó híre, mellyet alig hisz hog Debreczenig hatott volna, midőn 's a' l.“ — de hog hatott; azt épen csak most tudtuk meg N. L. úr

közléséből, és ugyan ez annak egy jobbik része a mennyibe itten gr. Sz. I. ropirataból ad egy kivonatot — köszönjük —; hogy a Balaton gőzöskének szép és hasznos jövődjéje lesz, azt minden nagy profetátulajdonosság nélkül is elmondhatja már is akárhíj; de hogy ugy legyen az a Tisza-gőzöskivel, azon. noha valaha ha volt autoritás, volt itten, s ennek tervezésekor, — én mégis kételkedni bátorodom — de miért? — azért. mert még most nem tudom és látatom, hogy mit hordjon az Tokaj és Szeged között, és kik fognak ezen két pont között azon utakat lenni, a' mellyekről kizetésekből azon hajóvalat fenálljon? — Szegedtől Tokajig igen keveset látok, és Tokajtól lefelé a' mi csak szállítvány van, azt igen ólesón és biztosan viszi a' Tisza lefelé, a' mit a' drága s költséges kezelésű gőzös annyirett soha nem tehet. — Elkászott azonban alkalmasint a' Vukovar-Fiumei vasút, és az onnan a' vidékültre szallandó tengeremelléki portékká, bizonyosan fogják a' gőzöst használni, de nem lesz ez annyi, a' mennyi a' gőzöst jóvedelmezővé teheti; (és adja Isten hogy ne legyen) micsoda blashemia, és hazafitárság ezen óhajítás? — engedelmel kérek, megmondom miért? — azért, mert a' sok czukor, kávé, s több külföldi szerkezt s piperekért már is annyi pénz foly ki a' hazánkból, hogy azt minden kiszállítványainkkal sem fedhetjük, és pénzünk évenként fogy, pedig ugy is kevés van. — Hát ha még a' Tisza közelébe épüldendő vasút is kész lesz, akkor a' Tisza-gőzöské legfeljebb is Szeged és a' Duna között létezhet még. —

Tiszán látszik, hogy egy Debreczen-Várad vasút Társaság állt — engedelmel kérek, — még illenem most nem létez, — a' mult nyaron írt válaszómban, ha jól emlékszem, kimondottam bátran: hogy bizonyosan elkészül és hamarabb mintsem gondolnánk a' debreczeni vasút, és imé N. L. ur a' Budapesti hiradó 447-ik számából már maga áll adatot ezen vakmerő nyilatkozatomra (de hiszen csak tudni kellett nekem valamit felőle) most ismét azt mondom hogy minekelőtte 4 évek lefolyának, a' debreczeni vasút kész lesz. — A' miskolczi vonalt illetőleg amannak a' szervezte s pénzügyi tárgyalása most van épen munka alatt, és hihető hogy az is létre jó, — ha csak mind a' hettőre nézve, valami véletlen s rendkívüli, és most előre nem látható nagy akadály nem támad *Rhedei kert körül lesz az indul-ház legészirányosabb* — tagadom, a' róble, vagy annak közelében, és őrvisz térére időbázakak nem építenek; ha a' vasút csak Váradig megy, ugy az indóház Olasz közepé táján épüld, ha az út folytatódik Erdély vagy Arad felé, ugy vagy a' váradí vásárpáczán vagy a' vár közelében, egy alkalmas más térhelyen fog az épülni; egy indóháznak nagy és tiszta hely kell. —

A' Rhedei kert mellett jaxalja csak azért is, mert fog még jönni, és kell egy jobb kornak, a' mellyben

Erdély honunkkal egy szebb frigyelt kőr (sic) már ezen logikához csak ugyan ismét egy nagy commentar kell, nagyobb mint ezt gondolhatni. —

Es most következik már vége a' vasút tárgyi vizsgálatsznak, *Éljén légy magyar! mert ki áll őrt helyetted, ha nem te!* (bizonyosan a' Quodlibetből) és most tudjuk hát, hogy honnan féltendő a' hazánk veszedelme, — de én vak, megvallo most latom. — Is az értekezés s vizválasz szerént tehát következendők lehetnek, — ha a' vasút nem Váradnak hanem Debreczennek vitetődik, — s ha azt nem a' földirtokosok építendik, — ha Debreczen is olly vak, hogy egy csatornát sem épít maga költségen a' Hortobágyig s egy vasutat Váradig, — ha az indóház nem a' Rhedei kert mellett lesz, — s több e' felék.

Legnyútt csendességben s jó reménységben ha zafiak, ha egyéb nincs, ettől bátran nyugodhatunk, én a' hazánkat nem féltém, mert látom, hogy noha küszködéssel, — de mégis jobb hatással fejlődik annak jobb jövődjéje, — megvan nálunk minden, a' mi amaz elősegítheti — megvan a' lelki és anyagi erő a' maga teljes nagyságában, s ezenkívül ama nagy kincsünk, a' mellyel csak két más ország sem dicsekedhet — **Magyar ország, mint ország, nem alós** — s hazánkfiat, noha többéle utakon, de teljes lelkesedéssel iparkodnak, a' hazánk jobb létén, — iparkodjunk mi is egyenként a' mint tudunk, ha csak egy kövesként hordunk is ama dicső épülethez, az is jobb mint ha csak óhajtatunk, — **a' ki indul halad, a' ki megáll marad.** —

Ezzel befejezem a' vizsgálatsra való feleletemet, s N. L. úrtól engedelmel kérek, ha nézetem nem ollyanok mint az övé, s azokat általa felszólítva itten nyilvánítani kéntelen valék. A' ki okoskodásait saját útján közli, s az mindenkör kész legyen, hogy arra ellenző czafolatot is aratandhat, s ha azokat nagyon érzékenyen veszi, akkor jobb hogy nem ír, mert éj! gonosz egy állat az a' saját. —

En részemről prosában veszem a' közönségek polgári élet viszonyait, s mindenkor igyekszem szemem előtt tartani ezen elvet, *nisi utile sit quod facias, stultia est gloria* — ezt alkalmasint a' nemzet publicistai, gazdasági, és politikai írói is tehetik, ha munkájokkal hasznos és hatályos sikertakarnak eszközölni, mert e' nélkül sikertelen minden elmozdított. (Legközelebb még néhány sort fogok írni, az Ertesítő heti lapot — s annak jobb használatát illetőleg)

Rádli József.

* Az Ertesítő 51-dik számában megjelent R. J. ur felelete nyomtatásában több rendbeli hibák estek, mint p. o. a' 3-dik oldal jobb felén hasábján a' 8-dik sorban, *„más egyelőjéből kőlt"* olvasd *„más egyelőjéből kőlt"* — s alább *„fővonal"* helyett *„fővonal"* s ezen kívül több hibás, de az értelem nem igen rontó interpanctiók. — Ezekben kívül a' csillagokkal megjegyzett a' felelet által elfodottak, a' textushoz tartozók az illető helyen folytatolg. —